

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на архитект РАДОСТ СТАМЕНКОВА
РАЙНОВСКА

на тема: АРХИТЕКТУРА НА УЧИЛИЩНИТЕ СГРАДИ

/историческо развитие, съвременни тенденции и перспективи в
началото на ХХІ век/

за присъждане на образователната и научна степен ДОКТОР

Рецензията се изготвя въз основа на заповед а Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ № 2183 от 22.07.2014 година.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 187 стр. включително илюстрациите и съдържа въведение, три глави, заключение, справка за приносите, библиография /71 писмени и електронни източници на български, руски, английски и френски/ и списък на публикациите на автора по темата /4 броя/. Съдържанието следва хронологично поставените цели, от историческото развитие, през съвременното състояние и тенденциите за бъдещи трансформации на учебната база в средното образование.

Образованието винаги е било основна ценност на българското общество, а днес в условията на глобализация е необходимо условие за просперитет и съхраняване на нацията. Днес към традиционните задачи, възлагани на училището – образование и възпитание се добавят такива изисквания като демократизация на учебния процес и

социализация на подрастващото поколение, които са свързани с формиране на нова ценностна система, основана на толерантността, креативността, уменията за работа в екип и уважение към труда на нашите предшественици и съвременници. Въвеждането на целодневно обучение в българското училище е значителна стъпка в това отношение, която би осигурила равен старт за различни социални слоеве както и интеграция на малцинствените групи в българското общество. Естествено развитието на обществените отношения, информационните технологии и педагогическата наука рефлектират и в необходимостта материална среда за провеждане на образователния процес да бъде адекватно усъвършенствана. В този смисъл актуалността на избраната тема е несъмнена. Допълнителен аргумент е известният застой през последните десетилетия в резултат на преходния период от планова към пазарна икономика и икономическите рестрикции в сферата на образованието.

Подходът към развитието на темата е задълбочен и е адресиран към фундамента на всяка архитектурна творба – нейния концептуален аспект. Тук дисертантът логично се е насочил към изследване на основните фактори, които предопределят пространствената структура на училищните сгради: социално-икономически, научно-технически, образователно-методологически и емоционално-психологически. При това акцентът е поставен на социализацията и комуникацията между учениците, техните преподаватели и родители.

Основната теза на докторанта може да бъде резюмирана с една дума и тя е **интеграция**: интеграция на многофункционални

преливащи се интериорни пространства, интеграция на училищния двор или откритите пространства със застроената част, интеграция на училището в урбанистичната структура на прилежащия район и превръщането му в своеобразен духовен и културен център на общността. Предложената теза е в синхрон със съвременното развитие на архитектурата не само в областта на учебните сгради. Свидетели сме на възникване на сгради-хибриди като симбиоза между традиционни типологични видове, на флексибилни пространства с поливалентно предназначение, на търсене на пространствено и комуникационно взаимодействие между отделните фрагменти на градската среда. В същото време проведените в изследването анализ на историческото развитие на образованието в нашата страна свидетелства, че някои нейни аспекти са дълбоко вкоренени в националните традиции. Църквата и училището съжителстват не само териториално в структурата на много от населените места, но винаги са били духовен център на общността.

За защита на тази теза са използвани различни аргументи и методи. Като принос на автора на дисертационния труд бих отбелязала следните: На първо място проведения сравнителен анализ между традиционните пасивни модели на образование, изискващи специализирани помещения и новите интерактивни модели, насочени към по-гъвкави схеми на преподаване, отчитащи различните интереси и възможности на учащите с цел индивидуален подход и бягство от шаблона, които се нуждаят от поливалентни пространства, както за индивидуални занимания, така и за групови и масови прояви./Таблицы 5 и 6/. На второ място научна стойност има

сравнителният анализ на примери от нашата и чуждата практика, удостоверяващ увеличаващия се през годините обем на комуникационните площи в училищните сгради и постепенното им превръщане в многофункционални пространства. Не на последно място разбира се и анализа на специализираната литература в областта на проектиране на учебни сгради, чиято актуалност и професионална стойност са демонстрирани в библиографската справка и цитираните модели и класификации на училищни сгради, предложени от водещи наши и чуждестранни специалисти в тази област. Докторантът е предложил собствена класификация на пространствената композиция на училищните сгради, базирана на основата на спецификата на вътрешните комуникации /коридорен и безкоридорен тип, съответно вътрешна улица и атриум/, която е обоснована и е в синхрон със защитаваната теза.

Категорично към теоретичните методи на изследване би следвало да се прибави и богатата проектантската практика на докторанта, която позволява предложените модели за развитие на училищната архитектура да бъдат верифицирани както в реалната практика, така и в педагогическата чрез изготвяне на курсови, дипломни и конкурсни проекти в тази област.

Интерес представлява и задълбоченото изследване на развитието на училищното строителство в град Варна през различни исторически периоди, както и систематизирането на основните планови схеми на 25 училища, което би позволило да се експериментират различни схеми за реконструкция в съответствие с предложените от дисертанта принципи и модели за бъдещо развитие

/Таблица 9/. Бих предложила още през предстоящата учебна година в учебната програма да залегнат задания за курсови проекти за реконструкция на две училища с различна планова схема, с което на практика да се демонстрират пространствените възможности и алтернативи на теоретичните изводи.

Несъмнен принос на докторанта са препоръките за реконструкция на съществуващата материална база на училищните сгради и разработените модели. Тук е налице дълбоко познаване на проблемите, което позволява да бъдат систематизирани конкретни предложения за ефективна намеса в усъвършенстване на функционалната и пространствена организация. В тази насока всъщност е основното практическо приложение на дисертационния труд.

За усъвършенстване на труда и неговото популяризиране чрез бъдеща публикация рецензентът си позволява да направи следните бележки и препоръки:

1. Графичното оформление на дисертационния труд впечатлява с отличното си качество. Графичните материали в табличен вид са добре систематизирани и перфектно илюстрират основните идеи на автора. Не същото може да се каже и за текстовата част, която на места се нуждае от прецизиране и редактиране.
2. Желателно е да се постави по-силен акцент върху детайлирането на интеграционните процеси на трите нива и тяхното пространствено изразяване: вътрешна структура, сграда-училищен двор и училище–прилежаща територия. Бих

посъветвала докторанта да обърне по-голямо внимание на рекреационните функции на училищния двор, които биха го интегрирали не само със структурата на училището, но и с прилежащата територия от населеното място. Връзката с природната среда и нейното екологично въздействие представляват тенденция с нарастващо значение за бъдещето на архитектурата и урбанизирана среда. Тя като че ли е negliжирана в полза на превръщане на откритите пространства в закрити атриумни.

3. Интеграционният момент между училището и прилежащата територия е преекспониран в известна степен. Препоръчаният от докторанта Сценарий 2 е реалистичен и максимално съответства на заложените в изследването принципи. Отчитайки изискванията за сигурност на учениците, интеграцията би следвало да се насочи към дейности, свързани с тяхното интелектуално и физическо развитие, което ще позволи базата да се използва в удълженото учебно време и почивните дни. Основно внимание следва да се отдели на различните кръжочни форми, групови проекти, художествени школи, спортни занимания, клубове по интереси и други неформални контакти. Силно дискуссионна е ефективността и законовата съобразност на големи зални пространства и заведения за хранене, които да се използват от населението.

Авторефератът отразява подробно съдържанието на дисертацията. Посочените приноси обогатяват съществуващата практика и несъмнено ще допринесат за усъвършенстване на

архитектурата на училищните сгради. В теоретичен аспект обогатяват съществуващите знания и могат да бъдат внедрени в лекционни и семинарни занятия със студентите от университета.

В заключение искам да отбележа, че предоставеният за рецензиране дисертационен труд и отбелязаните приноси систематизации са дело на автора, който използва актуален научен инструментариум за успешно доказване на основните тези. Това ми дава основание да предложа да се присъди заслужено образователната и научна степен „доктор“ на автора на дисертационния труд – арх. Радост Стоименкова Райновска.

Август 2014г.

София

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

Проф. д-р арх. Боряна Генова